

вони, в такому випадку, не творчі, позбавлені соків життя, тієї краплини живої води, без якої не можна розбудити душу мовця.

Література

1. Выготский Л.С. Мышление и речь. – В кн.: Выготский Л.С. собрание сочинений. – М.: Просвещение, 1962.
2. Буяльський Б.А. Поезія усного слова. – К.: Радянська школа, 1969.
3. Кан – Калик В.А. Основы профессионально-педагогического общения. – Грозный: Грозненский университет, 1979.
4. Капська А.Й. Педагогіка живого слова. – К., 1997.
5. Бадер В.І., Васирина С.В. Редагування як засіб розвитку мовлення // Початкова школа. – 1991. – № 8.

Анотація

У статті розглядається питання ролі граматичного ладу мови у формуванні культури мови і мовлення у процесі вивчення синтаксису.

This article deals with the problem of the role of grammatical structure of language in the formation of linguistic and speech culture in syntactical studying process.

Людмила Боднарчук, Наталя Ткачук
м. Житомир

ПРО ВИКОРИСТАННЯ ЕПІСТОЛЯРНОЇ СПАДЩИНИ І.ОГІЄНКА У КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ ДІЛОВОЇ МОВИ

Однією з пекучих проблем культури мови у сучасному українському суспільстві є відродження мовного етикету, у якому відбивається психологія українця: його вроджена інтелігентність, доброта, доброзичливість, щирість, делікатність, поступливість, привітність, людська гідність.

У звуженні, збідненні мовного етикету просвічується загальний занепад громадянської взаємоповаги, зневага до жіночої природи, до чоловічої мужності й честі, у цілому, за словами О.Довженка, – "національної охайності".

Мовний етикет ділової людини – наразі ця тема є однією з важливих курсу "Ділова українська мова" у вищій школі. Тим часом, як засвідчує практика, його засвоєння загалом відбувається лише на теоретичному рівні. Це підтвердили відповіді студентів III курсу педагогічного університету (спеціальності "біологія і хімія", "початкове навчання і практична психологія"). На питання "Чи використовуєте ви звертання у формі кличного відмінка? Якщо ні, то чому?" 45 студентів відповіли таким чином: не надають значення формі звертання – 2 особи; використовують форму кличного відмінка при звертанні "постійно" або "майже завжди" – 4 особи;

зрідка, залежно від ситуації, використовують – 5 осіб; під владою звички ("це легше і зручніше", "бо з дитинства не звикла кличний відмінок вживати") – 6 осіб. Решта відповідей склалися у різко негативній площині: 4 особи: "не вживаю, потому что разговариваю ("общаюсь") на русском языке"; 1 особа: "не використовую, "бо не подобається", "бо усі звертаються у називному відмінку", "Олеже! Наташо! – це просто ріже слух. Ми соромимся уживати ці форми"). За якоюсь "своєю", перекрученою логікою відповідають 3 студенти: "не використовую їх принципово!". Двоє учасників анкетування (як не згадати чехівського персонажа з "Письма к учёному соседусшке?") відповіли "вичерпно": "не використовую, бо даний відмінок не є загальноживаним ("загальнопоширеним").

До цього додамо, що на перервах у коридорах, деканаті, кафедрах рідко почуєш звертання типу: Шановний декане! Лесю Петрівно! Так само – у середовищі студентів звучать звертання "общеприняте": Альона, Андрей, Лена, Коля...

Аналіз відповідей засвідчує, що повноцінно засвоїти словесні формули мовного етикету можна, лише звернувшись до народного досвіду спілкування, конкретних життєвих прикладів, зразків художнього та фольклорного текстів, епістолярної спадщини видатних українських діячів культури: Т.Шевченка, Лесі Українки, І.Франка, М.Коцюбинського та ін. У цьому зв'язку надзвичайно цікаво розгорнути сторінки листувань проф. І.Огієнка-емігранта.

Так, з Варшави учений звертався до письменниці Наталени Ковалевської-Королевої такими словами: Високодостойна пані! [3, 191], до посадових осіб – Високодостойний пане директоре! (до директора відомої уже на той час в усій Європі бібліотеки С.Петлюри в Парижі) [2, 135], Високодостойний отче! (до адміністратора УГПЦ в Канаді і США отця М.Копачука) [2, 82], до шанованих людей – Високодостойний Володимире Кириловичу! (до В.Винниченка) [2, 95], Високодостойний пане Раднику! [2, 147], Дорогий пане професоре! [2, 90] (до відомого громадського і політичного діяча в Галичині О.Барвінського). Особливою повагою і гречністю перейняте звертання до патріарха Царгородського (Ваше Святїйшество! Найсвятїйший Патріарху Вселенський!). Зворушливі і ніжні слова знаходить учений до своєї дочки Лариси: Моя кохана доню! та ін. [2, 205].

Цю низку звертань ученого можна продовжити. І щоразу додаватиметься не просто кількість, але – все нові і нові штрихи вияву глибокої культури адресанта, природного багатства його душі, щирості, сердечності, тонкої здатності відчувати свого співбесідника, з перших слів працювати "на результат". Вражає спосіб подяки ученого, який бідував у вимушеній еміграції. Так, звертаючись до однієї з пресових агенцій у Парижі з проханням вислати потрібні видання, додає: "...заплачу теплою молитвою до нашого милосердного Господа, щоб поблагословив Вашу працю" [2, 135].

Звернення до подібних прикладів у процесі викладання української ділової мови сприяє створенню відповідної емоцій-

ної тональності, на якій легко і природно сприймаються забуті звертання: пані, панночко, панове, панове товариство, панове громадо, добродію, добродійко, товаришу, друже, господарю, хазяїне, хазяйко, газдо, газдине, жіночко, дівчино, хлопче, парубче, козаче та ін. Іван Огієнко допомагає і визначити зміст кличного відмінка як "комунікативного", як спосіб ніби наблизити до себе свого співрозмовника та до певної міри заявити про себе.

Література

1. Анкетування студентів ЖДПУ імені Івана Франка.
2. Тимошик М. "Лишусь навіки з чужиною..." Митрополит Іларіон (Іван Огієнко і українське відродження. – Вінніпег-Київ. – 2000.
3. Monuments. Епістолярна спадщина Івана Огієнка (митр. Іларіона) (1907-1968). Том 2-ий second volum. – К., 2001.

Анотація

У статті зроблено аналіз уживаних звертань у мовній практиці студентів, а також наведено зразки словесних формул звертань в епістолярній спадщині І.Огієнка.

The analysis of using forms of the appeals in the student's language practice is done and the examples of the word's formulas of appeals in the epistolary inheritance of Ogiyenko are given in this article.

Борис Коваленко

м. Кам'янець-Подільський

НЕНОРМАТИВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В МОВІ УКРАЇНСЬКИХ ГАЗЕТ

Іван Огієнко (Митрополит Іларіон) – учений-мовознавець – залишив нащадкам чималу наукову спадщину. Особливу увагу він приділив популяризації української мови, у тому числі й живого народного мовлення. Подавав свої мовознавчі студії переважно у журналі "Рідна мова", редактором якого був упродовж тривалого часу. Не можна не згадати також його "Український стилістичний словник" – унікальну працю в україністиці, в якій міститься багатий матеріал із відповідними коментарями. Цінним для нас є підхід І.Огієнка до аналізу мовних явищ: "З особливим натиском, – зауважує він, – підкреслюю, що ніде я не виступаю законодавцем моди, – скрізь я тільки об'єктивний історик того, що було і що єсть в житті нашої мови. Ніде я не осуджую ніякої форми, – бо всі вони витвір живого життя, – я лише констатую самий факт, яким він єсть" [5].

В умовах теперішньої лібералізації мовностилістичних норм у мові української періодики досить звичайним засобом вираження стилістичної розкутості автора стало залучення в текст